

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і
науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра етнології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
В.о. декан історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б.

“_30_” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія народної культури українців
(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність 032 Історія та археологія
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація _____
(назва спеціалізації)
освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)
факультет історичний

Львів – 2023

Робоча програма “Історії народної культури українців” для студентів
за напрямом підготовки 03 – гуманітарні науки
„30” серпня 2023 року. 17 с.

Розробники: **Глушко Михайло Степанович** – доктор історичних наук, професор кафедри
етнології Львівського національного університету імені Івана Франка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри етнології

Протокол від “30” серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри етнології

(підпис) (доц. Сілецький Р. Б.)
(прізвище та ініціали)

“30” серпня 2023 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету Львівського національного університету
імені Івана Франка

(шифр, назва)

Протокол від “30” серпня 2023 року № 1/2023–24

“ 30 ” серпня 2023 року

Голова

(підпис) (Сіромський Р. Б.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 03 гуманітарні науки (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки 032– історія та археологія (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	30 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год.	78 год.
	Індивідуальні завдання:		
	Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – **30/60**

для заочної форми навчання – **12/78**

2. Мета та завдання навчальної дисципліни:

Мета: на основі використання найновіших здобутків етнологічної науки та інших галузей знань розглянути шляхи становлення і розвитку різних ділянок традиційної культури та побуту українців – основних і допоміжних видів господарської діяльності, житла, одягу, їжі.

Основні завдання:

- розкрити основні наукові концепції стосовно джерел, часу виникнення та етапів розвитку різних об'єктів традиційно-побутової культури;
- ознайомити студентів з основними здобутками українських археологів, етнологів та лінгвістів на ниві дослідження народної культури;
- запропонувати власний погляд щодо походження та еволюції окремих об'єктів та явищ традиційної культури;
- сконцентрувати увагу на пережитках різного історичного часу, які побутували в різних ділянках народної культури українців у XIX – на початку XX ст.
- формувати уявлення цілісності та безперервності історичного процесу у сфері народної культури.

Студенти повинні навчитися критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, аналізувати фактологічний матеріал, виявити вміння робити його порівняння та аналіз, показати розуміння загальних тенденцій розвитку традиційно-побутової культури українців.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти **повинні:**

знати основні чинники, які впливали на еволюцію народної культури, найважливіші винаходи автохтонів України у господарській діяльності та матеріальній культурі, їхнє місце і значення у загальноєвропейській традиційній культурі, основні віхи покращення щоденного життя та їх вплив на духовні скарби народу. Зміст понять: привласнювальне господарство, відтворювальне господарство, культурогенез, походження, джерела, заняття, ремесло, домашні промисли, матеріальна культура;

вміти критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, фактологічний матеріал; визначати та аналізувати розвиток традиційно-побутової культури, виявляти архаїзми і пережитки у сфері культури сучасного українського народу.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде:

Загальні компетентності:

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

ФК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері історії й археології із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

Програмні результати навчання:

ПРН-3. Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу історичних й археологічних досліджень.

ПРН-9. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.

ПРН-11. Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері історії й археології із використанням методів наукової діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни:

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. З ІСТОРІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до дисципліни “Історія народної культури українців”. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії з історії народної культури українців.

Історія народної культури – складова історичної етнології. Місце і роль культурно-генетичного напрямку в історичній етнології. Об’єкт і предмет історичної етнології. Дефініція понять “історія”, “культура”, “народна культура”. Досягнення етнографії – основа розвитку історичної етнології, зокрема культурно-генетичного напрямку. Загальна характеристика історико-етнологічного напрямку в історичній етнології. НТШ й етнологія. Сучасний стан вивчення історії народної культури в українській науці. Взаємозв’язки і відмінності історичної етнології, археології, історії та інших суміжних наук. Перспективи розвитку історичної етнології в Україні. Джерела історії народної культури українців.

Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.

Характер первісного мисливства. Об’єкти полювання в епоху палеоліту – енеоліту в лісовій і степовій зонах України. Характер (індивідуальний і колективний), форми (активна і пасивна) та способи (переслідування, облава, засада, вистежування, підманювання) давнього і середньовічного мисливства, послідовність їх становлення та розвитку. Найдавніші засоби полювання. Особливості мисливства в добу пізнього середньовіччя. Архаїчні моделі мисливських засобів і пристроїв у традиційній культурі українців XIX–XX ст. (“вабик”, “пастки-ями”, “вовчі доли”, “теліші”, “западниці”, “слопи”, “слопці”, “зазуби” тощо). Пережитки давнього мисливства в духовній культурі українців.

Рибальство – одне з провідних видів заняття періоду привласнюючого господарювання. Первісні рибальські засоби і снасті. Характер рибальства в добу середньовіччя і розвитку товарно-грошових відносин. Основні народні прийоми заняття рибальством: 1) без застосування спеціальних снастей; 2) із застосуванням знарядь праці індивідуального користування; 3) стаціонарний (“тихий”) індивідуальний і колективний вилов риби за допомогою нерухомих снастей; 4) колективне рибальство за допомогою рухомих снастей. Пережитки давніх за походженням технічних засобів і методів рибальства в народній культурі українців: “на посвет”, “сіжа”, “язь”, “на дорожку”, “кош”, “топтуха” тощо. Давні і новітні транспортні засоби українських рибаків. Давні і новітні транспортні засоби українських риболовів.

Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.

Мотичне хліборобство – прототип орного. Первісні примітивні знаряддя обробітку ґрунту. Наукові гіпотези про зародження орного хліборобства у Старому Світі загалом і в Україні зокрема.

Рало – первісне орне знаряддя праці. Найдавніші археологічні знахідки рала в Україні (“Висока Могила” у с. Балки, урочище Бахчи-Елі, с. Полісся Чернігівської області тощо). Основні типи найдавніших рал (одноручне прямогрядильне й одноручне кривоградильне) та етапи їх розвитку. Спільне і відмінне у конструкції викопних і традиційних рал українців. Типи цього орного знаряддя праці у традиційній культурі українців XIX – початку XX ст. Характер обробітку ріллі за допомогою рала.

Соха як орне знаряддя праці. Наукові концепції походження сохи (Д. Зеленін, К. Мошинський, Я. Фальковський, Ю. Краснов, Я. Бистронь та інші учені). Традиційні типи цього орного знаряддя праці (поліська соха або “литовка”, соха-односторонка або російська), райони їх розповсюдження в Україні. Наукові гіпотези стосовно джерел і походження

поліської сохи, часу поширення російської сохи в Україні. Різниця конструкції поліської сохи й односторонки.

Плуг – найдосконаліше орне знаряддя праці. Наукові концепції про джерела та походження плуга (М. Брайчевський, В. Довженко, К. Мошинський, Г. Кочін, С. Павлюк та ін.). Характеристика конструкції найдавніших плугів. Основні етапи удосконалення конструкції традиційного українського плуга. Моделі цього орного знаряддя праці в Україні в XIX–XX ст.

Традиційні орні системи і їх зв'язок із традиційними знаряддями розпушування ґрунту.

Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.

Найдавніші способи доместикації тварин (імпрінтинг і насильницьке приручення за допомогою голоду), їх переваги і недоліки. Собака – найдавніша домашня тварина. Високі відомості про найдавнішу собаку в Україні. Приручення інших тварин (великої рогатої худоби, дрібної рогатої худоби, коня, свині) та наукові концепції їх походження в Україні. Прикарпаття – один з первісних ареалів доместикації великої рогатої худоби. Північне Причорномор'я України – батьківщина доместикації коня. Ознаки і характер первісного скотарства. Видове співвідношення домашньої худоби в епоху енеоліту – раннього заліза у господарстві населення України.

Найдавніші відомості про переробку і споживання продукції тваринництва (Трипілля, Гумельниця, культура шнурової кераміки тощо). Становлення і розвиток основних систем скотарства. Локальні особливості лісового, лісостепоного і степового скотарства в Україні, їх історичні джерела. Становлення традиційних способів догляду за худобою.

Видове співвідношення домашніх тварин у українців у добу пізнього середньовіччя – зародження і розвитку товарно-грошових відносин. Народні способи утримання і догляду худоби в різних регіонах України (Полісся, Бойківщина, Гуцульщина та ін.) в XIX – на початку XX ст. Традиційні форми карпатського і поліського пастівництва. Особливості гуцульського полонинського господарства.

Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.

Історичні відомості про найдавніші способи обробки природної сировини. Основні види ремесел і промислів. Наукові визначення понять “ремесло” і “промисел”. Ознаки ремесел і промислів. Другий суспільний поділ праці та його вплив на спеціалізацію ремісників. Становлення і розвиток технології обробки дерева. Виникнення токарного станка та його застосування. Початки бондарства і його значення для розвитку деревообробних промислів. Ковальство – одне з найдавніших ремесел. Ткацтво – одне з найдавніших видів домашнього заняття. Типи ткацького станка (вертикальний і горизонтальний). Виготовлення глиняного посуду. Становлення гончарства як виду ремесла. Типи гончарного круга. Гончарна піч. Гончарна продукція.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК НАРОДНОЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.

Види робочої худоби. Віл – традиційна тяглова сила в Україні. Способи запрягу вола (парний, одинарний). Первісні об'єкти (волокуші-сани, двоосьова гарба, рало) запрягу робочої худоби. Бовкун як етнокультурний феномен українців. Джерела і початок використання коня як робочої худоби. Види запрягу коня (одинарний, парний, четвірка та ін.). Типи тяглових засобів (“війя”, “оглоблі”, “розкіп”, “двойло” тощо) як історичні свідчення поетапного становлення та удосконалення тваринного запрягу. “Дишель” – скеровуючий і гальмівний пристрій, шляхи його поширення в Україні.

Найдавніша волова упряж. Традиційна волова упряж в українців XIX–XX ст.: парне та одинарне нашійне ярма. Традиційні типи парного ярма: “кульбачне” (“праслов’янське”), “загальноукраїнське” (“черняхівське” чи “ранньослов’янське”) і “центральноєвропейське”. Моделі одинарного ярма та їх генетичні витоки.

Кінна збура. Найдавніші свідчення про кінну упряж в Україні зокрема і Євразії загалом. Основні компоненти упряжі коня як в’ючно-верхової і тяглової тварини. Наукові концепції походження хомута та шлеї – головних складових упряжі коня як тяглової сили. Компоненти упряжі коня при східно- і західноєвропейському способах його запрягу. Різниця конструкції східно- і західнослов’янського типів хомута.

Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.

Основні види сухопутного транспорту. Складові давнього спорядження коня як в’ючно-верхової тварини. Карпатське дерев’яне сідло-“кульбака” (“тарниця”) як пережиток вершництва княжого періоду.

Найдавніші свідчення про полозний транспорт в Україні. Модельки трипільських волокуш-саней та їх наукові інтерпретації. Наукові гіпотези щодо походження східноєвропейської і західноєвропейської моделі господарських саней, особливості конструкції їх ходу. Джерела, походження і типи виїзного санного транспорту. Розповсюдження в Україні саней-лісовозів (“корчуг”, “полусанок” тощо).

Концепції походження колісного транспорту. Википні залишків колісного транспорту давньоамної культури. Скіфський віз. Конструкція ходу воза княжого періоду. Традиційні види колісного транспорту українців (одноколісний одноосьовий, двоколісний одноосьовий, чотириколісний двоосьовий). Основні моделі чотириколісного воза – загальноукраїнська і центральноєвропейська.

Тема 8. З Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).

Початки осілости. Найдавніші види поселення (базові зимові і тимчасові літні). Енеолітичні типи житла в Україні. Зміна поселень і житла з початком розвитку орного хліборобства і придомного скотарства. Становлення традиційних технологій зведення житла в різних природних зонах – у лісовій, лісостеповій і степовій. Основна характеристика житла ранніх слов’ян і населення княжої доби. Релікти давнього житла у поліщуків та українців Карпат. Початки формування двокамерного, трикамерного та багатокамерного житла, наукові концепції їх походження. Системи опалювання житла. Проблема наукової інтерпретації викопних печей епохи енеоліту – доби раннього заліза. Відкрите вогнище. Напівзакрите вогнище. Походження та еволюція традиційної української печі.

Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.

Складові одягового комплексу. Відомості про найдавніший одяг в Україні. Тунікоподібна сорочка – релікт давнього натільного одягу. Послідовний розвиток чоловічої і жіночої сорочки українців. Одяг скіфів-воїнів і скіфських жінок. Википні залишки одягу ранньослов’янської доби, спроби його реконструкції. Одяг княжого часу. Складові і специфіка одягу князя і княжни. Українське вбрання XIV – середини XVII ст. у контексті західноєвропейської моди і стилів. Комплекс одягу української шляхти. Вбрання українських міщан середньовіччя. Козацький одяг, наукові концепції його походження. Джерела комплексу вбрання (натільного, верхнього, поясного, головних уборів тощо) українських селян.

Тема 10. Історія народного харчування українців.

Види харчових продуктів. Найдавніші відомості про споживання злакових культур в Україні. сє бобових у харчовому раціоні давніх українців. Википні залишки городніх культур. Відкриття Америки та його вплив на розповсюдження в Україні нових культур рослинного походження. Традиційні знаряддя переробки злакових культур: зернотерка, ступа, жорна. Поширення водяних млинів і вітряків. Історичні відомості про спеціальну

переробку продуктів тваринного походження. Хліб – головний компонент традиційного харчування українців: історія його виникнення і розвитку. Зерно – предтеча споживання страв із плодів злакових культур. Каша – мати наша: ремінісценції харчування давніх історичних епох. З історії споживання прісного і вчиненого хліба в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ УКРАЇНЦІВ												
Тема 1. Вступ до дисципліни. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії з історії народної культури українців..	12	4	-	-	-	8	6	2				4
Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	6	2	-	-	-	4	6					6
Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	12	4	-	-	-	8	12	2				10
Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	12	4	-	-	-	8	12	2				10
Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	6	2	-	-	-	4	6					6
Разом за змістовим модулем 1	48	16	-	-	-	32	48	6				42
Змістовий модуль 2. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК НАРОДНОЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ												

Тема 1. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	6	2	-	-	-	4	8					8
Тема 2. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	6	2	-	-	-	4	6	2				4
Тема 3. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	12	4	-	-	-	8	12	2				10
Тема 4. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	6	2	-	-	-	4	6					6
Тема 5. Історія народного харчування українців.	12	4	-	-	-	8	12	2				10
Разом за змістовим модулем 2	42	14	-	-	-	38	42	6				36
Усього годин	90	30	-	-	-	60		12				78

5. Теми лекційних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вступ до дисципліни. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії з історії народної культури українців..	4
2.	Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	2
3.	Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	4
4.	Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	4
5.	Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	2
6.	Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	2
7.	Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	2
8.	Тема 8. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	4
9.	Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	4
10.	Тема 10. Історія народного харчування українців.	2
11.	Усього годин	30

6. Теми семінарських занять:

Семінарські заняття за планом не передбачені.

7. Самостійна робота:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до дисципліни. Загальна характеристика джерел та огляд історіографії з історії народної культури українців.	8
2	Тема 2. Привласнювальне господарство – прототип відтворювального. Релікти первісних форм господарювання в Україні в XIX – на початку XX ст.	4
	Тема 3. Походження та етапи розвитку орного землеробства в Україні.	8
	Тема 4. Доместикація тварин. Виникнення і розвиток скотарства.	8
	Тема 5. З історії народних ремесел і домашніх промислів українців.	4
	Тема 6. Генезис і розвиток тваринного запрягу в Україні.	4
	Тема 7. З історії гужового сухопутного транспорту українців.	4
	Тема 8. Народне житло українців (походження, джерела, етапи розвитку).	8
	Тема 9. Формування й етапи розвитку традиційного одягу українців.	4
	Тема 10. Історія народного харчування українців.	8
	Всього годин	60

8. Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Напрями первісного мисливства.
2. Форми, характер і способи первісного мисливства.
3. Засоби активного і пасивного полювання.
4. Винайдення лука і стріли – важливий етап розвитку первісного мисливства.
5. Пастки – важливий засіб пасивного полювання. Види пасток, їх конструкція та форма.
6. “Снігоступи” – архаїчний засіб пішого пересування українських мисливців.
7. Пережитки первісного мисливства у культурі і побуті українців XIX–XX ст.
8. Світоглядні уявленні, вірування та повір’я українців про ручницю.
9. Первісні рибальські снасті та їх зв’язок із мисливством.
10. Виникнення станів (заводів) – важливий етап розвитку рибальства як промислу.
11. Технологія переробки рибної продукції у запорізьких козаків.
12. Вилів риби руками – архаїчний пережиток традиційно-побутової культури українців XIX–XX ст.
13. Архаїчні види рибальських снастей із лози.
14. Рибальські снасті індивідуального і колективного користування.
15. Рухомі снасті, їх форма і конструкція.
16. Первісні рибальські засоби транспорту.
17. Види водних засобів пересування українських рибалок.
18. Технологія виготовлення і форма довбаного човна.
19. Первісні ручні знаряддя розпушування ґрунту.
20. Енеолітичні ручні знаряддя розпушування ґрунту та їх вплив на вид землеробства в Україні.
21. Мотичне землеробство ранніх слов’ян – княжого періоду.
22. Вирубно-вогнева (підсічно-вогнева) система обробітку ґрунту.
23. Наукові версії походження орного землеробства в Україні.
24. Рало – найдавніше орне знаряддя в Україні.

25. Типи первісного рала та їх походження.
26. Особливості конструкції одноручного прямогрядільного та кривоградільного рал.
27. Перелогова і двопільна системи землеробства – первісні етапи розвитку орного землеробства.
28. Типи рала в XIX – на початку XX ст., специфіка їх конструкції та функціонального використання.
29. Наукові версії походження сохи як орного знаряддя.
30. Спільне і відмінне в конструкції сохи поліського та російського типів.
31. Полісся – найімовірніша батьківщина винайдення первісної сохи.
32. Наукові теорії походження плуга.
33. Конструкція первісних та новітніх плугів в Україні.
34. Трипільля як землеробська система – наслідок використання плуга.
35. Приручення диких тварин.
36. Способи доместикації диких тварин.
37. Найдавніші свійські тварини.
38. Доместикація диких тварин в Україні.
39. Риси раннього скотарства.
40. Формування шерстяного напрямку скотарства.
41. Виникнення і розвиток молочного господарства.
42. Початок використання тварин як тяглової сили.
43. Типи раннього скотарства в Україні.
44. Основні риси приселищного, вигінного і відгінного пастівницького скотарства.
45. Залежність характеру скотарства від видового складу домашніх тварин.
46. Вільний випас – найдавніша форма випасу худоби.
47. Головні види скотарських систем.
48. Скотарсько-землеробський характер господарства гуцулів.
49. Стаціонарне утримування домашньої худоби. Наукові версії походження хліва як господарської споруди.
50. Етапи пастівницького сезону в українців у XIX – на початку XX ст.
51. Організаційні форм випасу худоби в українців у XIX – на початку XX ст. Розвиток ремесла – головний результат другого суспільного поділу праці.
52. Ремесло і ремісник.
53. Виникнення цехових об'єднань – важливий етап розвитку міського ремесла.
54. Причини занепаду цехового ремесла і домашніх промислів.
55. Виникнення й перші етапи розвитку ковальства.
56. Ковальство у княжий період – наприкінці XVIII ст.
57. Традиційний ковальський інструментарій та обладнання.
58. Продукція українських ковалів XIX–XX ст.
59. Головні види деревообробних ремесел та їх походження.
60. Винайдення токарного станка – важлива передумова формування і розвитку токарства.
61. Виникнення бондарства – предтеча збагачення асортименту дерев'яного посуду.
62. Традиційні види майстерності теслі.
63. Інструментарій і приладдя народних столярів.
64. Початки формування і розвитку ткацтва.
65. Продукція ткачів княжого періоду.
66. Вироби українських ткачів наприкінці XIX – у XX ст.
67. Виникнення ліпного посуду.
68. Типи гончарного горна та їх функціонально-виробнича специфіка.
69. Типи гончарного круга, їх походження та етапи удосконалення конструкції.
70. Головні етапи покращення функціональної та естетичної якості глиняного посуду. Найдавніші відомості про використання робочої худоби в Україні.

71. Види запрягу вола.
72. Основа розвитку орного землеробства та сухопутного гужового транспорту – парний запряг великої рогатої худоби.
73. “Бовкун” – первісний одноваринний (воловий) запряг.
74. Види запрягу коня як тяглової сили.
75. Іноетнічне походження парного запрягу коня в Україні.
76. Типи парного та одинарного нашійного ярма в Україні, їх походження та еволюція.
77. “Іго” – первісна волова упряж.
78. Хомут – основа “нової упряжі” коня. Типи хомута та їх походження.
79. Кінська збруя “античного” типу та її функціональні недоліки.
80. Праслов’янська семантика самок коня – історичне джерело використання її як упряжної тварини.
81. Прототип первісного хомута – одинарне поліське нашійне ярмо (“бовкун”). Головні складові спорядження коня як верхової тварини.
82. Гуцульська “тарниця” – давнє за походженням вершницьке спорядження.
83. Наукові концепції походження гужового санного і колісного транспорту.
84. Первісні прототипи гужового санного і колісного транспорту.
85. Характерні риси конструкції ходу первісних гужових волокуш-саней.
86. Зовнішній вигляд кузова волокуш-саней енеолітичної доби.
87. Етапи виникнення і розвитку саней східноєвропейського типу.
88. Спільне і відмінне у конструкції ходу санного транспорту різних типів.
89. Технічні досягнення у ділянці зимового транспорту XIX–XX ст.
90. Конструкція ходу і зовнішній вигляд кузова двоосового воза енеолітичної та бронзової доби.
91. Головні етапи удосконалення конструкції двоосового колісного транспорту в добу енеоліту – раннього залізного віку.
92. Характерні риси ходової частини карпатського і прикарпатських возів княжої доби.
93. Традиційний український віз, його типові ознаки і риси.
94. Іноетнічні елементи конструкції колісного транспорту українців XIX–XX ст.
95. Найдавніші типи житла.
96. Типи тимчасового житла українці XIX–XX ст.
97. Форма і конструкція найпримітивніших тимчасових жител.
98. Варіанти мобільних тимчасових житлових споруд.
99. Багатогранні тимчасові наземні житла українців.
100. Система опалення тимчасових житлових споруд.
101. Опалювальна тимчасова будівля – прототип первісного стаціонарного однокамерного житла.
102. Типи стаціонарного однокамерного житла в Україні.
103. Параметри і конструкція різних типів однокамерного жила в епоху неоліту-енеоліту.
104. Землянки і напівземлянки бронзової епохи.
105. Стаціонарне житло в добу раннього заліза – I тис. н. е.
106. Пережитки давнього стаціонарного житлобудівництва у культурі і побуті українців.
107. Поліський “льох” (“погреб”) – прототип первісної стаціонарної землянки і напівземлянки.
108. Поліська “стебка” – прототип первісного стаціонарного наземного житла.
109. Процес витіснення землянок та напівземлянок однокамерним наземним житлом.
110. Наукові концепції походження двокамерного наземного житла.
111. Наукові версії виникнення трикамерного житла.

112. Історичний розвиток горизонтального планування традиційного житла українців.
113. Плaska стеля – важлива передумова для вертикального розвитку житла.
114. Початки вертикального розвитку сільського і міського житла в Україні.
115. Відкрите вогнище – найдавніший опалювальний прилад стаціонарного житла.
116. Напівзакрите вогнище – типовий опалювальний прилад епохи енеоліту – раннього заліза.
117. “Кабиця” – пережиток напівзакритого вогнища у стаціонарному наземному житлі українців.
118. Вариста піч – традиційний опалювальний прилад українського помешкання.
119. Сучасна система опалення житла. Головні зернові культури епохи неоліту – енеоліту в Україні.
120. Продукти рослинного походження у добу раннього залізного віку.
121. Палеоботанічний комплекс ранніх слов’ян.
122. Палеоботанічний комплекс України на рубежі I–II тис.
123. Традиційні і нові продукти рослинного походження українців у XVIII–XX ст.
124. Народні уявлення українців про походження культурних рослин.
125. Архаїчні способи переробки м’ясних продуктів.
126. Зернотерки і ступи – первісні знаряддя переробки продуктів рослинного походження.
127. Ручні засоби переробки продуктів рослинного походження українців.
128. Використання вітряка і водяного млина – важлива стадія удосконалення технології виготовлення борошна і круп.
129. Етнографічні свідчення українців про давнє споживання зерна як продукту харчування.
130. Неочищене зерно – важливий атрибут календарно-побутової та сімейної обрядовості українців.
131. Каша – попередниця хліба.
132. Каша – атрибут традиційної сімейної та календарної обрядовості українців.
133. Види хліба та хлібних виробів в українців.
134. Технологія приготування і випікання прісного хліба.
135. Особливості технології приготування і випікання вчиненого хліба.
136. Внутрішня структура хліба – важливий свідок його походження.
137. Найдавніший вчинений хліб в українців – весільний коровай.

9. Методи навчання:

У процесі вивчення дисципліни «Історія народної культури українців» використовуються такі методи навчання:

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв’язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть - в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, - перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

10. Методи контролю:

Лекції: Передбачають систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Модульний контроль. Результат роботи студента протягом семестру становить максимально **100 балів** і складається з таких компонентів:

- Домашня творча письмова робота (**максимально 50 балів**), що виконується на одну з обраних із запропонованих у списку тем. Обсяг роботи – щонайменше 10 друкованих сторінок (без врахування титульної сторінки та списку використаних джерел і літератури) Для написання творчої роботи треба залучити щонайменше три праці, одна з яких обов'язково зі списку рекомендованої літератури. Під час викладу фактографічного матеріалу обов'язково покликаються на використану літературу і джерела. Покликання – підрядкові. Особливо цінується власна думка автора стосовно тих явищ та об'єктів культури, які він описує.
- Заключне тестування (**максимально 50 балів**), що проводяться за результатами вивчення змістовних модульних частин навчального курсу.

Якщо за результатами творчої роботи студент отримав менше 21 бал, то він не допускається до тестування і вважається таким, що не виконав роботу, яку передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

11. Розподіл балів, що присвоюється студентам:

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань за успішність становить 100 балів.

Самостійна творча робота і заключне тестування		Залік
Самостійна творча робота	Тестування	Сума
50	50	100

Сумарна оцінка виставляється за 100 бальною шкалою (університету, національною та ECTS):

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

90–100	A		зараховано
81-89	B		
71-80	C		
61-69	D		
51-60	E		
21-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення:

1. Глушко М. Історія народної культури українців: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, доп. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 414 с.

13. Рекомендована література:

Базова:

1. Артюх Л. Ф. Їжа та харчування Київської Русі // Етнографія Києва і Київщини: традиції й сучасність. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 65–83.
2. Археология Украинской ССР: У 3 т. – К.: Наук. думка, 1985. – Т. 1; 1986. – Т. 2, 3.
3. Баран В. Д. Давні слов'яни. – К., 1998.
4. Бессонова С. С. О скифских повозках // Древности степной Скифии. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 102–117.
5. Білан М. С., Стельмашук Г. Г. Український стрій. – Львів, 2000.
6. Брей У., Трам Д. Археологический словарь. – М.: Прогресс, 1990.
7. Вайнштейн С. И. Историческая этнография в структуре этнографической науки // Советская этнография. – 1967. – № 4. – С. 21–37.
8. Гладкий М. Організація і форми випасу худоби // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 33–44.
9. Гладкий М. Традиційне скотарство Середнього Полісся другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.: Історико-етнологічне дослідження. – Дрогобич: Вимір, 2007.
10. Глушко М. Артефакт воза з Тустані та його значення для реконструкції ходу колісного транспорту княжої доби // Фортеця: збірник заповідника “Тустань”: на пошану Михайла Рожка. – Львів: Камула, 2009. – Кн. 1. – С. 358–365.
11. Глушко М. Бовкун як етнокультурний феномен українців // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 501–516.
12. Глушко М. Види упряжі коня як тяглової сили в Україні та їх генетичні витоки // Народознавчі Зошити. – 2002. – № 1–2. – С. 32–40.
13. Глушко М. Віл у різдвяно-новорічній обрядовості українців: реконструкція первісного образу та історичного змісту // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 399–425.
14. Глушко М. Водний транспорт поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів: ІН НАН України, 2003. – Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996. – С. 49–58.
15. Глушко М. Генезис тваринного запрягу в Україні (Культурно-історична проблема). – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003.

16. Глушко М. Гужовий полозний транспорт населення України доби енеоліту: реконструкція ходової частини і кузова // Вісник Інституту археології. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 2. – С. 55–73.
17. Глушко М. Методика реконструкції об'єктів культури населення України доісторичного періоду (досвід етнологів) // Археологічні дослідження Львівського університету. Львів, – 2006. – Вип. 9. – С. 193-210.
18. Глушко М. Невідомі аспекти тяглових засобів полозного транспорту населення Центрального Полісся // Народознавчі Зошити. – 1996. – № 2. – С. 110–116.
19. Глушко М. Рибальські снасті та способи їх застосування // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 19–32.
20. Глушко М. Системи запрягу коня у традиційний транспорт українського селянства XVI–XX ст. // Народознавчі Зошити. – 1998. – № 4. – С. 359–373.
21. Глушко М. Релікти водного транспорту поліщуків Київщини // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1995. – Т. 230. – С. 190–199.
22. Глушко М. Походження та джерела слов'янської “колодки” як звичаю весняної календарної обрядовості // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2005. – Вип. 39–40. – С. 433–455.
23. Глушко М. Санний транспорт поліщуків: джерела, походження, етапи розвитку // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 217–257.
24. Глушко М. Традиційне рибальство // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів: ІН НАН України, 2003. – Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996 – С. 17–36.
25. Глушко М. С. Шляхи сполучення і транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини XIX – поч. XX ст. – К.: Наук. думка, 1993.
26. Глушко М. Традиційне рибальство українців у басейнах верхньої течії Дністра і Пруту // Праці Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 2020. – Т. LXIII: Економічний збірник. – Т. 3. – С. 93–109.
27. Глушко М. Традиційний транспорт // Етнографічні групи українців Карпат. Бойки. – Харків: Фоліо, 2020. – С. 194–218.
28. Гонтар Т. О. Народне харчування українців Карпат. – К.: Наук. думка, 1979.
29. Гошко Ю. Г., Кіщук Т. П., Могитич І. Р., Федака П. М. Народна архітектура Українських Карпат XV-XX ст. – К.: Наук. думка, 1987.
30. Гусев С. А. К вопросу о транспортных средствах трипольской культуры // Российская археология. – 1998. – № 1. – С. 15–28.
31. Древнее жилище народов Восточной Европы. – Москва: Наука, 1975.
32. Заглада Н. Из звіту етнографічної експедиції 1934 року // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 242. – С. 453–494.
33. Зализняк Л. Л. Население Полесья в мезолите. – К.: Наук. думка, 1991.
34. Історія Української РСР: У 8. Т., 10 кн. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 1. Кн. 1; 1979. – Т. 1. – Кн. 2; 1979. – Т. 2.
35. Краснов Ю. А. Древнейшие упряжные пахотные орудия. – Москва: Наука, 1975.
36. Краснов Ю. А. Древние и средневековые пахотные орудия Восточной Европы. – Москва: Наука, 1987.
37. Краснов Ю. А. Древние и средневековые рала Восточной Европы // Советская археология. – 1982. – № 3. – С. 17–31.
38. Кутельмах К. Аграрні мотиви в календарній обрядовості поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овруччина. 1995. – С. 191–210.
39. Кушнір В. Г. Господарство і побут населення Південно-Західної України в епоху розпаду первісного суспільства (II тис. до н. е.). – Одеса, 1999.

40. Мандибур М. Д. Полонинське господарство Гуцульщини другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. (Історико-етнографічний нарис). – К.: Наук. думка, 1978.
41. Матейко К. І. Український народний одяг. – К.: Наук. думка, 1977.
42. Моздир М. Один із давніх видів поліського рибальства “на посвет” // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1995. – Т. 230. – С.
43. Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – К.: Наук. думка, 1991.
44. Радович Р. Релікти архаїчного поліського житла // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1999. – Вип. 2: Овручина. 1995. – С. 87–98.
45. Радович Р. Розвиток поліського житла: проблема генезису стелі // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 88–133.
46. Радович Р. “Хата в хаті”, або житло з дахом на пристінних стовпах // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 2003. – Вип. 38. – С. 705–726.
47. Раппопорт П. А. Древнерусское жилище. – Ленинград: Наука, 1975.
48. Свод этнографических понятий и терминов. – Москва: Наука, 1986. – Вып. 1: Социально-экономические отношения и соционормативная культура.
49. Свод этнографических понятий и терминов. – Москва: Наука, 1989. – Вып. 3: Материальная культура.
50. Славянские древности: Этнолингвистический словарь. Москва: Международные отношения, 1995. – Т. 1; 1999. – Т. 2; 2004. – Т. 3; 2009. – Т. 4; 2012. – Т. 5.
51. Словник-довідник з археології. – К.: Наук. думка, 1996.
52. Сілецький Р. До питання про відкрите вогнище як опалювальний пристрій народного житла на Правобережному Поліссі // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 495–500.
53. Сілецький Р. Опалювальні пристрої народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональний та світоглядний аспекти) // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. – Вип. 43. – С. 134–183.
54. Сілецький Р. Проблема типології опалювальних пристроїв стародавнього житла в Україні (конструктивно-функціональні особливості печі) // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 242. – С. 230–247.
55. Український народний одяг ХVІІ – початку ХІХ ст. в акварелях Ю. Глоговського / Авт. та упоряд. Д. П. Кривавича, Г. Г. Стельмащук. – К.: Наук. думка, 1988.
56. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн. 1, 2.
57. Тиводар М. Традиційне тваринництво Українських Карпат другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. (Історико-етнологічне дослідження). – Ужгород, 1994.
58. Шилов Ю. А. Залишки возів у курганах ямної культури Нижнього Подніпров'я // Археологія. – 1975. – № 17. – С. 53–61.
59. Шнирельман В. А. Возникновение производящего хозяйства. – Москва: Наука, 1989.
60. Шнирельман В. А. Происхождение скотоводства (Культурно-историческая проблема). – Москва: Наука, 1980.
61. Этнография как источник реконструкции первобытного общества. – Москва: Наука, 1979.
62. Komentarze do Polskiego Atlasu Etnograficznego. – Wrocław, 1993. – Т. 1: Rolnictwo i hodowla. – Cz. 1. Александрович В. Західноукраїнські малярі ХVІ століття. Шляхи розвитку професійного середовища. – Львів, 2000.

14. Інформаційні ресурси:

www.litopys.org.ua
www.histoty.org.ua
www.uht.org.ua
www.history.com.ua

